

กระทู้ถามแยกเฉพาะที่ ๑๑๖/ร.

สภาผู้แทนราษฎร

๒๐ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง แนวทางการประกาศวันหยุดตามประเพณี จากวันสารทเดือนสิบ จังหวัดในภาคใต้
กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ข้าพเจ้าขอตั้งกระทู้ถาม ถามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

สารทเดือนสิบ เป็นประเพณีไหว้บรรพบุรุษของชาวไทยที่ได้รับการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งถ่ายทอดให้เห็นถึงการระลึกถึงและแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับ ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีของคนภาคใต้ โดยเฉพาะชาวนครศรีธรรมราช ที่ได้รับอิทธิพลทางความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ผสมกับศาสนาพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่วิญญาณของบรรพชนและญาติผู้ล่วงลับที่จะถูกปล่อยตัวออกมาจากการถูกจองจำในนรกทุกวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ เพื่อกลับมาয়โลกมนุษย์เพื่อขอส่วนบุญแก่ลูกหลานและญาติพี่น้องที่พวกเขาจะเตรียมการอุทิศเพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับนั้น และจะกลับสู่นรกในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ โดยจะมีระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวในช่วงวันแรม ๑ ค่ำ ถึงแรม ๑๕ ค่ำ เดือนสิบของทุกปี แต่ชาวไทยมักจะนิยมทำบุญกันในวันแรม ๑๓-๑๕ ค่ำ ซึ่งประเพณีสารทเดือนสิบนี้ส่วนใหญ่มักจะตรงกับเดือนกันยายน วันสารทเป็นวันที่เชื่อสืบกันมาว่าญาติที่ล่วงลับไปแล้ว จะมีโอกาสได้กลับมารับส่วนบุญ จากญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงได้มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษในวันนี้ และเชื่อว่าหากทำบุญอุทิศส่วนกุศลในวันนี้แล้วนั้น ญาติจะได้รับส่วนบุญอย่างเต็มที่ มีโอกาสหมดหนี้กรรม และได้ไปเกิดหรือมีความสุข การทำบุญวันสารทเดือนสิบหรือท้องถิ่นเรียก วันชิงเปรต ในเดือนสิบ (กันยายน) จะมีการทำบุญที่วัด ๒ ครั้ง การทำบุญทั้งสองครั้งแสดงถึงความกตัญญูต่อบุพการีผู้ล่วงลับ โดยอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ตกอยู่ในนรกหรืออาจสลับกันไปทำบุญ ณ ภูมิลำเนาของฝ่ายบิดาครึ่งหนึ่ง ฝ่ายมารดาครึ่งหนึ่ง ถือเป็นกรกลับมาพบปะสังสรรค์กับญาติพี่น้องในอีกทางหนึ่ง ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่ จำเป็นต้องประสานส่งผลให้มีผลในการทำงาน ซึ่งหากสามารถกำหนดวันใดวันหนึ่งให้เป็นวันหยุดตามประเพณีได้ จะส่งผลให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในการปฏิบัติตามประเพณีและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้นได้จากเหตุผลข้างต้น จึงขอเรียนถามว่า

๑. กระทรวงวัฒนธรรม สามารถกำหนดนโยบาย เสนอให้วันสารทเดือนสิบ เป็นวันหยุดตามประเพณีของประชาชนภาคใต้ ได้หรือไม่ อย่างไร ขอทราบรายละเอียด

๒. กระทรวงวัฒนธรรม มีนโยบาย หรือมีแผน การใช้ประเพณีสำคัญต่าง ๆ ในภาคใต้ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เพื่อสร้างให้เกิดประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับประชาชน อย่างไร ขอทราบรายละเอียด ขอให้ตอบในห้วงกระตุ้ถาม

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

ศาสตรา ศรีปาน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรครวมไทยสร้างชาติ

จังหวัดสงขลา

คำตอบกระทู้ถามแยกเฉพาะที่ ๑๑๖/ร.

ของ นายศาสตรา ศรีปาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรครวมไทยสร้างชาติ จังหวัดสงขลา
เรื่อง แนวทางการประกาศวันหยุดตามประเพณี จากวันสารทเดือนสิบ จังหวัดในภาคใต้

ข้าพเจ้า นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ขอตอบกระทู้ถาม
ของสมาชิกผู้มีเกียรติ ดังนี้

๑. กระทรวงวัฒนธรรม สามารถกำหนดนโยบาย เสนอให้วันสารทเดือนสิบ เป็นวันหยุด
ตามประเพณีของประชาชนภาคใต้ ได้หรือไม่ อย่างไร ขอทราบรายละเอียด

กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ประกาศขึ้นบัญชีรายการ “สารทเดือนสิบ”
ให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ
และคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของประชาชนภาคใต้เป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม
หากพิจารณาถึงประวัติความเป็นมา รวมถึงการเปรียบเทียบรูปแบบประเพณี ๑๒ เดือน
ของวัฒนธรรมราษฎรในประเทศไทย กลับพบว่า “สารทเดือนสิบ” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ที่มีการสืบทอดและถือปฏิบัติสืบทอดกันมาในทุกภูมิภาค เพียงแต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามบริบท
ทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ จึงขออธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้

“สารท” เป็นเทศกาลทำบุญกลางปีของไทย ตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ หรือ
วันสิ้นเดือน ๑๐ ด้วยว่าแต่ก่อนถือเอาวันสงกรานต์ ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนเมษายน หรือเดือน ๕ เป็นวันขึ้นปีใหม่
ดังนั้น ช่วงเดือน ๑๐ จึงตกกลางปีพอดี การทำบุญในเทศกาลสารทนี้ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศล
ให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และเพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่พืชผลหรือข้าวในนาที่กำลังออกรวงอ่อน
ตามคติความเชื่อ ซึ่งรับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ในปัจจุบันนี้ยังคงสืบทอดต่อกันมาจนเป็นประเพณี
ที่ถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ คำว่า “สารท” เป็นคำภาษาสันสกฤตว่า สารท
(อ่านว่า สา-ระ-ทะ) แปลว่า ใหม่ สิ่งที่เกิดจากการเพาะปลูกในฤดูร้อน หรือแปลว่า ปี ก็ได้
ในประเทศที่มี ๔ ฤดู เช่น ในอินเดียตอนเหนือฤดูสารท หมายถึง ฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อฤดูร้อน
กำลังจะหมดไป ฤดูร้อน เป็นฤดูที่พืชผลเจริญงอกงาม เมื่อย่างเข้าปลายฤดู จึงเก็บเกี่ยวพืชผล
ชานาถือโอกาสนี้นำพืชผลที่เก็บเกี่ยวได้มาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น ทำกระยาสารท
กระยาสารท คือ ของกินที่ทำด้วยข้าวเม่า ข้าวตอก ถั่ว งา กวนกับน้ำตาลน้ำอ้อย การทำบุญนี้
จึงเรียกว่า ทำบุญสารท หรือ สารท

การทำบุญในเทศกาลสารทนี้ ในตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ กล่าวว่า มีมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัย
โดยในครั้งนั้นเรียกว่า “พิธีภัทรบท” และทำต่อเนื่องจากพิธีลอยบาปของข้างฝ่ายพราหมณ์
โดยพิธีทางฝ่ายพุทธศาสนานั้นมีการทำข้าวมธุปายาสและยาคุณวายเป็นพระภิกษุสงฆ์ การทำบุญ
ในเทศกาลสารทหรือวันสิ้นเดือน ๑๐ ยังคงถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน
อาจแตกต่างกันบ้างตามความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น

ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การทำบุญในเทศกาลสารท เรียกว่า “บุญข้าวสาก” ถือเป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง บุญข้าวสาก หมายถึง ข้าวสาก หรือสากภัตของชาวอีสาน จัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ มูลเหตุของการทำบุญนี้เพื่อจะทำให้ข้าวกล้าในนาที่ปักดำไปนั้นงอกงาม ได้ผลบริบูรณ์ และเป็นการอุทิศส่วนกุศลถึงญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

ส่วนการทำบุญในเทศกาลสารททางภาคใต้หรือที่เรียกว่า สารทเดือนสิบ ถือเป็นประเพณีในรอบปีที่สำคัญของชาวไทยพุทธภาคใต้ ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวภาคใต้เรียกชื่อประเพณีนี้แตกต่างกันไป เช่น ประเพณีทำบุญเดือนสิบ ประเพณีรับส่งตายาย ประเพณียกหมรับ (หมรับ อ่านออกเสียง ห นำ ม คว ร เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง สำรับ) ประเพณีชิงเปรต เป็นต้น โดยจัดขึ้นในวันแรม ๑ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ของทุกปี ประกอบกับเป็นช่วงที่พืชพรรณธัญญาหารต่าง ๆ ให้ผลเต็มที่ ซึ่งเป็นผลมาจากบรรพบุรุษปู่ย่าตายาย ได้ลงทุนลงแรงสร้างมา จึงได้มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตแรกนำมาทำบุญ ส่งความเอิบอ้อมให้กับท่าน นอกจากนี้ยังเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การแสดงความยินดีหลังฤดูเก็บเกี่ยวด้วย

ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร การทำบุญในเทศกาลสารทนั้นจะเรียกว่า ประเพณีแซนโฌนตา โดยจะประกอบพิธีกรรมตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ของทุกปี แซนโฌนตา เป็นภาษาเขมร โดยคำว่า “แซน” หมายถึง การเซ่น การเซ่นไหว้ การบวงสรวง ส่วนคำว่า “โฌนตา” หมายถึง การทำบุญให้ปู่ย่า ตายาย หรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีแซนโฌนตา จึงหมายถึง ประเพณีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่นับได้ว่าเป็นประเพณีสำคัญที่คนไทยเชื้อสายเขมร มีการสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานาน

สำหรับการทำบุญในเทศกาลสารทของทางภาคเหนือ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น ประเพณีสลากย้อมเมืองลำพูน ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวยอง ประเพณีจาเคะข้าวคนเฒ่าจำศีล ประเพณีตานก๋วยสลากหรือประเพณีทานสลาก เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว “สารทเดือนสิบ” จึงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏพบในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งเมื่อถึงช่วงวันนั้น ลูก หลาน ญาติ พี่น้องที่ไปประกอบอาชีพหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อื่นไม่ว่าจะใกล้หรือไกล จะต้องเดินทางกลับมารวมญาติ เพื่อทำพิธี “สารทเดือนสิบ” เป็นประจำทุกปีสำหรับในส่วนของภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยคนไทยและอีกหลายชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันในคาบสมุทรมีคนมาเลย์ คนจีน และคนที่มาจากอินเดียฝ่ายใต้ แต่กลุ่มชนที่มีจำนวนมากที่สุดคือไทยสยาม จึงทำให้ภาคใต้เป็นพื้นที่พหุวัฒนธรรมซึ่งมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนหลากหลายกลุ่มนำมาสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวภาคใต้ อันเป็นมรดกวัฒนธรรมที่เกิดจากการพัฒนา การปรับตัว ปรับวิถีชีวิตของคนในภาคใต้ และปัจจุบันชาวไทยพุทธภาคใต้ ยังคงปฏิบัติประเพณี “สารทเดือนสิบ” อย่างเหนียวแน่น แม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างในข้อปฏิบัติที่ปลีกย่อย ประเพณีนี้มีแก่นอยู่ที่ “ความกตัญญูกตเวที” ซึ่งเป็นระบบคุณค่าที่สำคัญของมนุษย์และสังคมและยังก่อให้เกิดระบบคุณค่าอื่น ๆ หลายอย่าง เช่น ความรักความผูกพันในกลุ่มเครือญาติ ความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น ในแง่วัฒนธรรม “สารทเดือนสิบ” ซึ่งถือเป็นประเพณีในรอบปีที่สำคัญของชาวไทยพุทธ และเป็นประเพณีที่ควรแก่การอนุรักษ์และสืบสานสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป จึงยังไม่อาจเป็นประเพณีตัวแทนของประชาชนภาคใต้ดังกล่าวได้ทั้งหมด ถึงแม้ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ คณะรัฐมนตรีจะเคยเห็นชอบและกำหนดให้วัน “สารทเดือนสิบ” เป็นวันหยุดราชการประจำภาคใต้ก็ตาม

ทั้งนี้ แนวทางในการเสนอขอให้ วัน “สารทเดือนสิบ” เป็นวันหยุดราชการนั้น กระทรวงวัฒนธรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดทำข้อคิดเห็นเสนอแนะขอให้วัน “สารทเดือนสิบ” เป็นวันหยุดราชการเพิ่มเป็นกรณีพิเศษได้ เหมือนเช่นที่เคยมีมติ ครม. ในปี ๒๕๖๔ แต่ทั้งนี้ต้องเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบ จึงจะกำหนดให้วัน “สารทเดือนสิบ” เป็นวันหยุดราชการได้

ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ มติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบกำหนดวันหยุดราชการเพิ่มเป็นกรณีพิเศษ และกำหนดวันหยุดราชการประจำภูมิภาค วัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้เข้าร่วมทำกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของไทย และกระตุ้นเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในประเทศ รายละเอียดดังนี้

- วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔ เป็นวันหยุดราชการประจำภาคเหนือ ประเพณีไหว้พระธาตุประจำปี
- วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔ เป็นวันหยุดราชการประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีงานบุญบั้งไฟ

- วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๔ เป็นวันหยุดราชการประจำภาคใต้ ประเพณีสารทเดือนสิบ

- วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ เป็นวันหยุดราชการประจำภาคกลาง เทศกาลออกพรรษา

๒. กระทรวงวัฒนธรรม มีนโยบาย หรือมีแผนการใช้ประเพณีสำคัญต่าง ๆ ในภาคใต้ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อสร้างให้เกิดประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับประชาชน อย่างไรก็ตาม ขอบทราบบรายละเอียด

๒.๑ กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ประกาศขึ้นบัญชีรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับชาติ สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ที่เกี่ยวกับประเพณีในภาคใต้ ได้แก่ สารทเดือนสิบ (พ.ศ. ๒๕๕๕), ประเพณีลงเล (พ.ศ. ๒๕๕๖), ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ(พ.ศ. ๒๕๕๗), ประเพณีลากพระ (พ.ศ. ๒๕๕๗), ประเพณีถือศีลกินผัก (พ.ศ. ๒๕๖๑), ประเพณีแห่นางदान (พ.ศ. ๒๕๖๒) และแห่นกบุหรงชิงอ (พ.ศ. ๒๕๖๕) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ ที่ได้มีการสร้างสรรค์ สืบสาน ปลูกฝัง และสืบทอดในชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง ให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้และเงินทุนหมุนเวียนทั้งในระดับชุมชนระดับชาติและระดับนานาชาติต่อไป

๒.๒ กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณโครงการ ที่เกี่ยวกับประเพณีและเทศกาลท้องถิ่นภาคใต้อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒) เพื่อสร้างโอกาสให้คนจากท้องถิ่นอื่นหรือนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

๓) เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ความสำคัญ รู้จักวิถีชีวิต ความเป็นมา และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตน อันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดจิตสำนึกในการรักษา สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นสืบไป

๔) เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

๕) เพื่อส่งเสริมให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอด ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

๒.๒.๑ โครงการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ที่กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้การสนับสนุนงบประมาณ ในปีงบประมาณ พุทธศักราช ๒๕๖๖ ได้แก่

๑) โครงการสืบสานสงกรานต์วิถีไทย ร่วมสานใจสู่สากล จังหวัดกระบี่

๒) โครงการสืบทอดประเพณีถือศีลกินเจ (ถือศีลกินผัก) จังหวัดกระบี่

๓) โครงการจัดงานประเพณีชนทรายเข้าวัด เนื่องในวันสงกรานต์ เมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

๔) โครงการสืบสานงานประเพณีชักพระ จังหวัดปัตตานี

๕) โครงการจัดงานประเพณีชักพระ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ครั้งที่ ๗๔

๖) โครงการสืบสานประเพณีวิวาท์หวานบาบ๋า ร่วมสานใจสู่สากล

จังหวัดภูเก็ต

๗) โครงการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประเพณีลอยกระทง

จังหวัดสตูล

๘) โครงการสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีชักพระทางน้ำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒.๒.๒ โครงการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่นภาคใต้ที่กระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้การสนับสนุนงบประมาณ ในปีงบประมาณ พุทธศักราช ๒๕๖๗ ได้แก่

๑) โครงการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทย จังหวัดนราธิวาส

๒) โครงการสืบสานประเพณีลอยกระทงอาเซียน ไทย - เมียนมา จังหวัดระนอง

๓) โครงการสืบสานประเพณีวันลอยกระทง จังหวัดสงขลา

๔) โครงการสืบสานประเพณีลอยกระทง วิถีวัฒนธรรม ลุ่มน้ำตาปี

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

* ทั้งนี้ เป็นความเห็นในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เท่านั้น**